

Sborník *Vojna a mir* vydalo moskevské nakladatelství Evropa v srpnu 2009 při příležitosti prvního výročí pětidenní války mezi Ruskou federací a Gruzii. Editoři sborníku předkládají čtenáři dvacet krátkých studií a esejů, které byly předneseny na mezinárodním semináři pořádaném Ruským institutem. Kniha je rozdělena do tří částí (Válka, Evropa – sjednocená i rozpolcená, Zrod post-amerického světa) a bohatě ilustrována karikaturami lídrů západních států a Gruzie, mapami vojenských tažení zúčastněných armád a fotografiemi současného prezidenta Ruska Dmitrije Medveděva ve vojenském prostředí.

Tolstojovský název publikace odkazuje na samotný válečný konflikt (*vojna*), především však na definitivní geopolitickou změnu na mezinárodním poli (ruské slovo *mir* je v tomto kontextu do češtiny nutně překládat jako *svět* a nikoliv *mir*), ke které údajně došlo po ruském vítězství nad Gruzii – spojením Spojených států amerických. Autoři této značně tendenční, populárně-naučné knihy se víceméně shodují v tom, že jasným vítězem války je Ruská federace, přičemž mezi poražené vedle Gruzie a Spojených států počítají i NATO a Evropskou unii, jakožto garanty nespravedlivého unilaterálního světového řádu.

Teze o nutnosti vytvoření multipolárního (post-amerického) světa je stěžejní myšlenkou knihy, která nápadně kopíruje oficiální linii zahraniční politiky Ruské federace po nástupu Vladimíra Putina k moci na přelomu tisíciletí. Podle ní by se mělo Rusko opět stát (jako dříve Sovětský svaz) respektovaným globálním hráčem na mezinárodní aréně po boku USA a nově nastupujících velmocí (Čína, Indie) a Západ konečně upustit od „neurotického odmítání“ plnohodnotného partnera, tj. Ruské federace (s. 6–10).

Druhou důležitou linií knihy je neustálé zdůrazňování znovunabytí síly ruského státu po úspěšném a efektivním zásahu proti gruzínským vojskům, „která svou agresi ohrožovala nejen občany Jižní Osetie a Abcházie, ale i celý Kavkaz“ a potažmo i „samotnou existenci ruského státu“ (s. 2). Podle autorů pětidenní válka představovala první těžkou zkoušku pro prezidenta Medveděva, ve které obstál díky své rozhodnosti a připravenosti řešit podobné konflikty, v rámci nedotknutelných ruských národních zájmů, nekompromisní silou. Válku se zemí, která ohrožovala práva občanů Jižní Osetie a Abcházie, je nutné podle autorů nahlížet jakožto „logické pokračování procesu“ započatého chybným uznáním nezávislosti Kosova Spojenými státy a většinou států EU (s. 12–19). Tímto krokem podle autorů Rusko taktéž demonstrovalo svou snahu o těsnější kontrolu svého „blízkého zahraničí“ a nepřímo pohrozilo Ukrajině (a státům v oblasti „blízkého zahraničí“ s obdobnými tendencemi), že je ochotno použít jakýchkoliv dostupných prostředků při hájení svých národních zájmů. Dále pak poukázalo na nutnost revize nejen současného světového řádu, ale i neúčinných obranných uskupení, která buďto Rusko opomíjejí, nebo jsou dokonce historicky namířeny proti němu (NATO nedokázalo zabránit válce v zemi, o jejíž členství dlouhodobě usiluje).

Zatřetí, autor závěrečného shrnujícího příspěvku zdůraznil (vedle nutnosti vytváření multipolárního světa a připravenosti Ruska použít jakýchkoliv dostupných prostředků při ohrožení národních zájmů), že se Medveděv díky úspěchu v pětidenní válce definitivně

etabloval jakožto plnohodnotný a „opravdový“ prezident Ruské federace, který si mimo zahraniční politiku dokáže poradit i se *siloviki* v Kremlu bez zprostředkování pomoci Vladimira Putina (s. 216–227).

Jakkoliv může tato kniha propagandistického ražení působit na kritického čtenáře úsměvným dojmem, dobře ilustruje současnou snahu ruského státního aparátu a příslušných kontrolních komisí o prosazování vlastního a jediného „správného“ pohledu na moderní dějiny, který servíruje široké veřejnosti spolu se sladkou příchutí povinné národní hrdosti.

Jakub Šimák

Arkadij Vaksberg, **Smrtící laboratoř: Od Lenina k Putinovi**. Praha: Garamond, 2008. 266 s. ISBN 978-80-7407-027-3

Arkadij Vaksberg (*1922) se jako spisovatel, novinář a dramaturg věnoval problematice politických vražd v Rusku i v několika dalších dílech, ze kterých můžeme zmínit *Vyšinskij: Stalinův prokurátor*, *Ruská mafie*, *Hotel Lux* nebo *Stalin a Židé*. Vaksberg také dlouhou řadu let působil jako pařížský korespondent časopisu *Literaturnaja Gazeta*. Její první české vydání obsahuje sedmáct kapitol, které jsou chronologickým výčtem nejdůležitějších politicky motivovaných vražd v Sovětském svazu a později Ruské federaci, dále stručný úvod, dva závěry a soupis pramenů. Poznámky jsou vždy souhrnně umístěny pro několik kapitol najednou, což lehce komplikuje jejich vyhledávání. Časově je kniha ohraničena rokem 1917 a Velkou říjnovou socialistickou revolucí z jedné strany, z druhé strany však děj uzavřen není...

Cílem knihy, jak sám autor explicitně uvádí, je najít kořeny fenomenu politického násilí v Rusku a vysvětlit, jakým způsobem došlo k jejich rozšíření a takřka všeobecnému zpřítomnění v ruské společnosti. Za počátek problému považuje právě revoluci v roce 1917, kdy se teror a násilí staly základním politickým nástrojem do takové míry, že tento stav přestal být považován za výjimečný. Toto chápání nutného násilí pro udržení vnitřní bezpečnosti státu pak přetrvало až do období relativního klidu a míru a postupně se stalo nedílnou součástí ruské politiky. K významnému kroku směrem k legalizaci státního teroru došlo v roce 1921, kdy dal Lenin pokyn k vytvoření „speciálního kabinetu“, který byl pověřen výzkumem všech možných prostředků použitelných k eliminaci nepřátel státu. Podle autora se touto problematikou má smysl zabývat především z toho titulu, že praxe „vražd užitečných pro stát“ přetrvала až do současnosti.

Příběhy lidí zahynuvších rukou politické moci jsou autorem vybraným souborem událostí z různých období sovětské i postsovětské historie. Chronologie naznačuje, jakým způsobem se praktiky proměňovaly a vyvíjely. Zpočátku existovaly dva typy státního teroru. První, který byl zaměřen na jednotlivce většinou ve vyšších politických či jiných funkcích, a druhý, který postihoval celé masy a měl mít především zstrašující účinek. Později už byla používána spíše první varianta. Teritoriálně se autor dotýká nejen vražd spáchaných